

אמר רבי אליעזר: אין לשד שליטה על בריה פחות מכשעורה. ואין יכול לכנף אלא בריות גדולות יותר. לכך נאמר במכת הכנים ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלקים הוא. [ולברוא אינו יכול כלל, אף לא בריות גדולות (רב פפא). וכן אין יכול להחיות המת, אבל יכול לאחוז את העינים כאילו ממיתו ומחיהו – כמעשה דרב].
מעשה מכשפות נבדק על ידי מים (חיים. רש"י) – שהם נימוחים בהם.

דין שאלה בדבר שדים, האם מותר או אסור – ע' להלן קא.

דף סח

- קמז. א. מתי התירו לו חבריו לרבי אליעזר הגדול את נידויו?
 ב. ממי למד רבי עקיבא הלכות כישוף (בנטיעות קישואין ולקיטתן)?
 ג. האם יש אופן מותר לשרוט בבשרו על המת?
 ד. באיזה אופן מותר לעשות מעשה כישוף?
- א. בשעת מיתתו של רבי אליעזר, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: הותר הנדר הותר הנדר. ומכאן שמי שמת בנידויו – מתירים אותו לאחר מיתה ואין צריך לסקול ארונו, וטורחים בעניני תכריכיו וקבורתו, וכן הסכימו הרמ"ה והרשב"א (ר"ן).
- ב. תחילה למד רבי עקיבא הלכות כישוף מרבי אליעזר, אבל לא סברן (= הבינן על בורין עד שנתיישבו על לבו), ושוב למד מר' יהושע וסברן.
- ג. מצינו שרבי עקיבא היה מכה בבשרו במיתת ר' אליעזר רבו, עד שדמו היה שותת לארץ. ופרשו בתוס' שמשום צערן על התורה שאבד עשה כן, ואין זה בכלל איסור ושרט לנפש...
- ד. לא תלמד לעשות... ומכשף – אבל אתה למד להבין ולהורות.
- א. דוקא לת"ח התירו, שאין לחוש שיטעה אחריהם (עפ"י המאירי. וע' אגרות משה יו"ד ח"ב קיא. וע' בלקוטי הלכות שלא מצא דין זה ברמב"ם. ולהנ"ל שמא י"ל שלכך השמיט משום שאינה הלכה לכל אלא ליחידים).
- ב. יש שהתירו מיני כישוף לצורך רפואה, כאשר התועלת מצויה על פי הנסיון (ע' בספר החינוך סב; שו"ת הרשב"א תיג; יש"ש חולין פ"ח יג).

פרק שמיני

דפים סח – סט

- קמת. א. בן סורר ומורה האמור בתורה – בן כמה הוא?
 ב. האם קטן מזריע ומוליד?

א. בן סורה ומורה אינו חייב אלא משהגדיל והגיע למצוות עד שיקיף זקן – התחתון. ופרש רב דימי (עפ"י רבי חייא): הקפת גיד ולא הקפת ביצים. ופרשו בגמרא על פי דברי רבי כרוספדאי, שאינו נעשה בן סורר ומורה אלא עד שלשה חדשים משהגדיל [גם אם לא הקיף זקן – כי לאחר שלשה חדשים ראוי להיקרא 'אב' והרי אמרה תורה בן – ולא אב], או עד שיקיף זקן.

קודם שגומרים דינו לסקילה, בודקים אותו שמא הקיף השער את כל הגיד (ערמב"ם ממרים ז.ז. ולא כתב בדיקה זו קודם המלקות, ואפשר שסומכים על החזקה שלא הקיפו תוך שלשה חדשים, ורק בנפשות צריך לבדוק (ע' לח"מ). או שמא כוונתו להשמיענו שאפילו בדקנוהו קודם מלקות, צריך לשוב ולבדוק.

ב. אע"פ ששייכת בקטן ביאת 'שכבת זרע', אמר רבה שאי אפשר שיוליד. וכן סייעוהו מהברייתא. [רק בדורות ראשונים מצינו שהולידו בני שמונה. וכתבו בתוס' שזמן גדולתם ג"כ הקדים לבוא]. ואולם מדברי רב חסדא מבואר שקיימת אפשרות שקטן יוליד.

א. יש אומרים שאף לרבה שייך שיוליד פחות מבן י"ג, אלא שאז אין דינו כקטן (ע' בחדושי הר"ן).
ב. מדברי הרמב"ם נראה שנקט כרבה שקטן אינו מוליד, וכן נראה עיקר מתוך הסוגיא (עפ"י לקוטי הלכות).

דף סט

קמט. האם הולכים בדיני נפשות אחר הרוב?

רב הונא בריה דרב יהושע תמה על האומר הולכים אחר הרוב לחייב בדיני נפשות, והלא אמרה תורה והצילו העדה לחזר אחר כל צד זכות. ואולם רבינא ור' ירמיה מדיפתי הוכיחו ממשניות שמסתמכים על הרוב לענין דיני נפשות.

ובין ברובא דאיתא קמן בין בדליתא קמן. ודוקא ברוב גמור, ולא ברוב המבוסס על מנהג האנשים ועלול להשתנות (עתוס' לעיל ג: ובמפרשים).

ובמקום שעל פי הרוב יצא שנחייב מיתה למי שפטור – אין הולכים אחר הרוב, ואפילו לא לדון את המחויב מיתה קלה במיתה חמורה (עתוס' פ: וע"ע תוס' זבחים עא: סד"ה אפילו).

קנ. אשה שהערה בה קטן – האם נפסלה לכהונה?

אשה המסוללת בבנה קטן והערה בה – נחלקו בית שמאי ובית הלל האם נפסלה לכהונה אם לאו. ופרשו בגמרא שעד גיל שמונה – לדברי הכל לא פסלה; משהגיע לתשע שנים – לדברי הכל פסלה; לא נחלקו אלא בבן שמונה, האם ביאתו ביאה לפוסלה אם לאו, ב"ש פוסלים וב"ה מכשירים. (והלכה כבית הלל, שעד תשע שנים אין ביאתו ביאה).

קנא. א. מה היתה קורבת המשפחה שבין שלמה המלך לאחיתופל?

ב. מה היתה קורבת המשפחה שבין כלב לבצלאל?

ג. מיהו הגדול בבניו של נח?

א. שלמה המלך היה בנה של נכדת אחיתופל – בת שבע.

ב. בצלאל היה נכדו של חור – בנו של כלב.

ג. מבואר בגמרא שיפת הוא הגדול (אחי יפת הגדול).
 לאחריו שם ואח"כ חם (רמב"ן בפרוש התורה). ואולם רש"י (בע"ז ט. ד"ה ה"ג) כתב שחם גדול משם.
 וכ"מ בתורא"ש כאן.

דף ע

קנב. 'זולל וסובא' האמור בן סורר ומורה, כיצד?

'זולל' הוא האוכל תרטימר (= משקל חמשים דינרים) בשר, ו'סובא' – השותה חצי לוג יין האיטלקי (טוב ומעולה שממשיך אחריו, אבל ביין אחר אינו חייב בחצי לוג. רש"י ומאירי. והרמ"ה פירש בע"א). ור' יוסי כופל: מנה בשר ולוג יין. פחות מכן – אינו חייב.

שיעור זה נצרך באכילה אחת (ערמב"ם ממרים ב,ז). ואין חילוק בין האכילה הראשונה ובין האכילה השנייה שחוזר ואוכל לאחר המלקות (כ"מ ברמב"ם).

ואינו חייב עד שיהא גונב מעות משל הוריו [ולא מאחרים. עא.]. וקונה בשר ויין בזול, ואוכל ברשות אחרים (עא.). כדרך הגנבים הרעבתנים: בשר מבושל-ואינו-מבושל ויין חי, כלומר מזוג-ואינו-מזוג (= חצי יין וחצי מים. רמ"ה). ודוקא בשר שאינו מליח, אבל אכל בשר מליח – פטור (אפילו היה טרי. רש"י). ויין, דוקא לאחר תסיסתו [שכבר עברו עליו ארבעים יום, ואינו 'יין מגיתו'] – שמינים אלו מושכים אותו אחריהם.

הרמב"ם (ממרים ז,ד) פרש בשר מליח – מיום השלישי למליחתו. וביין השמיט שיעור ארבעים יום (וערדב"ז ורש"ש).

אינו חייב עד שיאכל אכילה של רשות, ועד שיאכל בחבורה שכולה ריקים ופוחזים (רבי אבהו). אבל לא סעודה של מצוה, אפילו תקנת חכמים בעלמא כגון סעודה של תנחומי אבלים. ואפילו סעודה שאין דרכה בבשר ויין כגון סעודת עיבור החדש, והוא אכל בה בשר ויין. ואפילו בני חבורתו כולם ריקים – פטור, כיון שבמצוה הוא עוסק – אינו נמשך.

וכן אינו חייב באכילת איסור, אפילו איסור דרבנן כגון תענית צבור. (איננו שמע בקולנו – ולא בקולו של מקום). אפילו אכל בשר מותר (חסר כזית) והשלים לשיעור תרטימר בבשר טמא או בשקצים ורמשים – פטור.

ובשר דוקא ולא עוף (רבא). ומבואר בגמרא (כפרש"י) שעוף משלים לשיעור תרטימר (כשאכל רוב אכילתו בשר. מאירי). ויין דוקא ולא משקין אחרים המשכרים.

נראה שבשר חיה שאינו מצוי, דינו כבשר עוף (מאירי). ויש חולקים (עפ"י רמ"ה ורבנו ישעיה). לכאורה נראה שדגים והגבים כעופות, משא"כ שאר מאכלים אינם משלימים.

קנב. א. למה נברא היין בעולם? האם טוב והגון לשתותו?

ב. עץ הדעת-טוב-ורע – מה היה?

ג. סעודת עיבור החדש, מה ענינה וכיצד היא נעשית?

א. א"ר חנן: לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים, כדי לפכח צערם, ולשלם שכר בעולם-הזה לרשעים על מעט מעשיהם הטובים.

כאמור, מצוה להשקות האבל יין כדי לשכח צערו (טור או"ח תקנב). ואולם אין לאבל לרוות יין אלא שותה מעט בתוך הסעודה (רמב"ם אבל ד,ו ע"ש בלח"מ; יו"ד שעח,ה. ע' כתובות ח).